

İZMİR KALKINMA AJANSI (İZKA) KALKINMA KURULU'NUN ETKİNLİĞİNİ ARTIRMA GİRİŞİMLERİ

Fatih ÇELİK*

ÖZET

Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA'lar), bölgesel kalkınmayı hızlandırmak üzere kamu-özel kesim aktörlerinin işbirliğinde kurulan yerel örgütlerdir. Bölgenin kalkınmasına yönelik çözümler geliştirmekte ve uygulamaktadır. Dünyada, 1930'lardan sonra; Türkiye'de ise, 2006 yılından itibaren kurulmaya başlamıştır.

Türkiye'de BKA'lar, Yönetim Kurulu, Kalkınma Kurulu, Genel Sekreterlik ve Yatırım Destek Ofisi şeklinde örgütlenmiştir. Bunlardan Kalkınma Kurulu, yerel aktörlerden ve merkezi yönetimin taşra temsilcilerinden oluşmaktadır. Başlıca görevi, bölgenin sorunlarına ve çözüm önerilerine yönelik Yönetim Kurulu'na tavsiyelerde bulunmaktır. Bu araştırmada, Türkiye'deki BKA'lardan İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) Kalkınma Kurulu'nun daha etkin olmaya yönelik girişimleri, doküman analizi tekniği ile ortaya konmuştur. Söz konusu girişimler, üyelerin kurul toplantılarında dile getirdiği görüşler ve yaptığı faaliyetler çerçevesinde tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma Ajansları, İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA), Kalkınma Kurulu, Etkinlik.

THE INITIATIVES TO INCREASE THE EFFICIENCY OF IZMIR DEVELOPMENT AGENCY (IZKA) DEVELOPMENT BOARD

ABSTRACT

Regional Development Agencies (RDAs), the public-private actors to accelerate regional development organizations are established in cooperation. In developing and implementing solutions to the region's development. They began to be established after the 1930s the world; in Turkey, since 2006.

RDAs in Turkey were organized in the form of the Board of Directors, the Development Board, General Secretary and the Investment Support Offices. Development Board are composed of local actors from the central government and provincial representatives. Its main task is to advise the Board

---

* Dr. Milli Eğitim Bakanlığı (Öğretmen), fatihcelik66@mynet.com.

of Directors related to the region's problems and proposed solutions. In this study, the RDAs in Turkey Izmir Development Agency (İZKA) Development Board's attempts to be more effective, it will be demonstrated by document analysis technique. These initiatives, the views expressed by the members of the committee meetings and will try to determine within the framework of his activities.

Keywords: *Regional Development Agencies, Izmir Development Agency (İZKA), Development Board, Efficiency.*

GİRİŞ

Bölgesel¹ kalkınmanın aktörlerden biri, Bölgesel Kalkınma Ajansları'dır (BKA'lar). BKA'lar, bölgesel kalkınmayı hızlandırmak üzere kamu-özel kesim aktörlerinin işbirliğinde kurulan ve yönetilen yerel örgütlerdir. Yerel kalkınmaya yönelik çözümler geliştirmekte ve uygulamaktadır. Dünyada, 1930'lardan sonra; Türkiye'de ise, 2006 yılından itibaren kurulmaya başlamıştır.

Türkiye'de BKA'lar, 5449 sayılı kanuna (2006) dayalı olarak kurulmuştur. Yönetim Kurulu (YK), Kalkınma Kurulu (KK), Genel Sekreterlik (GS) ve Yatırım Destek Ofisi (YDO) şeklinde örgütlenmiştir (M. 7). 5449 sayılı kanuna (madde 8) göre, *bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere kalkınma kurulu oluşturulur. İllerin dengeli şekilde temsilini sağlayacak yapıda, en fazla yüz üyeden oluşur.*

KK'nın görev ve yetkileri şunlardır (madde 9):

- a) *Tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulunda yer alacak özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşları temsilcilerini ve iki katı yedeklerini sırasıyla seçmek.*
- b) *Ajansın yıllık faaliyet ve iç denetim raporlarını görüşmek, değerlendirmek ve yönetim kuruluna önerilerde bulunmak.*
- c) *Bölgenin sorunlarına ve çözüm önerilerine, tanıtımına, potansiyeline ve önceliklerine yönelik olarak yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak.*
- d) *Toplantı sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına raporlamak ve toplantıya ilişkin bir sonuç bildirisi yayımlamak.*

Çalışmanın amacı, "yerel aktörler arasında işbirliğini geliştirmek" ve

---

¹ Çalışmada, bölgesel ve yerel kavramları aynı anlamda kullanılmıştır.

“ajansı yönlendirmek” üzere kurulan Kalkınma Kurulu'nun (KK) etkinliğini artırma girişimlerini ortaya koymaktır. Konu, Türkiye'deki BKA'lardan İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) ile sınırlandırılmıştır. İZKA'nın seçilmesinin başlıca nedenleri şunlardır: Türkiye'de pilot olarak kurulan iki BKA'dan² biri olması, faaliyetleri itibariyle incelenebilir düzeye gelmesi, daha etkin olmaya yönelik girişimleri ve İzmir'in ajans konusundaki deneyimidir³.

İZKA KK'nın etkinliğini artırma girişimleri, 5449 sayılı kanununun 9. maddesinde belirtilen görevler temelinde incelenmiştir. Konu, KK'nın 18/12/2008-10/04/2014 tarihleri arasında yapılan 20 tane toplantıdaki çalışmalar çerçevesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği ile ortaya konmuştur.

Çalışma, üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, BKA'lara ve bunların etkinliğine yönelik kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. İkinci bölümde, Türkiye'deki BKA'lar kısaca ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise, öncelikle İZKA'ya ilişkin literatür özeti; daha sonra araştırmanın yöntemi; son olarak da, Kalkınma Kurulu'nun etkinliğini artırma girişimleri ortaya konmuştur.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, BKA'lar ve bunların etki değerlendirmesi ele alınmıştır.

1. 1. Bölgesel Kalkınma Ajansı (BKA)

1929 yılında kapitalist sistemde ortaya çıkan ekonomik kriz (Büyük Bunalım), literatürde önemli değişikliklere yol açmıştır. Kriz sonrasında ulus devlet, ulusal kalkınma, görünmez el gibi kavramlar sorgulanmaya başlanmış; bunların yerine “bölge”, “bölgesel kalkınma” gibi yenileri geliştirilmiştir. Bölgesel kalkınmadan sorumlu olarak da “kurumsal yapı”lar (BKA'lar) kurulmuştur⁴.

Büyük Bunalım'da, kapitalist ekonomik sistemde piyasa mekanizmasının görünmez el aracılığıyla tam istihdamı sağlayamadığı anlaşılmıştır. Bunun üzerine Keynes (1936), piyasanın dengeye gelmesi için devletin ekonomiye müdahale etmesini ileri sürmüştür. Krizden çıkılmasında etkili olan Keynezyen politikalar, ekonomik anlayışta bir dönüşüm olarak

---

² Diğer pilot BKA, Çukurova Kalkınma Ajansı'dır (ÇKA).

³ İzmir, BKA konusunda iki tür deneyime sahiptir. Bunlardan ilki, 1993 yılında kurulan Ege Ekonomiye Geliştirme Vakfı'dır (EGEV). İkincisi ise, KK üyesi Uğur Yüce'nin 07/09/2011 tarihinde yapılan 11. toplantıda da dile getirdiği gibi, 5449 sayılı “BKA Yasası”nın temelinin, Yılmaz Temizocak'ın başkanlığını yaptığı dönemde EGEV'in başlattığı bir çalışmaya dayanmasıdır.

⁴ Koray Karasu, “Yerleşme Söylemi ve Bölge Kalkınma Ajansları”, Memleket Siyaset Yönetim, Cilt 4, Sayı 11, 2009, ss. 1-2.

kabul edilir⁵.

Ekonomi literatüründeki dönüşümde, “üretim sistemi”nin değişmesi de etkili olmuştur. 1970’lerde petrol fiyatlarının artması, gelişmiş ülkelerde ekonomik krizlere yol açmıştır. Üretim maliyetlerinin artması, teknolojik gelişmeler ve değişen tüketici tercihleri, kitle üretim sistemini (fordist üretim) zor durumda bırakmıştır. Buna karşın esnek üretim sistemini (post-fordist üretim) uygulayan KOBİ’lerin krizde nispeten daha az etkilenmesi, bunların yoğunlaştığı bölgeleri öne çıkarmıştır⁶. 1950’lerde etkili olan fordist sistemin yerini 1970’lerde post-fordist sistemin alması, “üretim mekânsal dağılımı”nı değiştirmiştir. Böylece bölge, ulus devletten bağımsız bir üretim ve yönetim ölçeği olarak öne çıkmıştır.

1980’lerde başlayan küreselleşme süreci, bu gelişmeleri hızlandırmıştır. Küreselleşme, “bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda ulus devletlerin ekonomik, siyasi ve idari alandaki rolünün azaldığı, bölgelerin öne çıktığı bir süreç”tir⁷. Küreselleşme ile “ulusal kalkınma yaklaşımı”nın yerini 1990’larda “bölgesel kalkınma anlayışı” almıştır.

Küreselleşme aynı zamanda ülkeleri “yönetim”den “yönetişim”e geçişe zorlamıştır. Washington Uzlaşması (1986) ile küresel sermayenin aktörleri olan ulus-üstü kurumlar (IMF, WB, WTO, OECD⁸), ülkelere ticari serbestleşme, adem-i merkezileşme ve yönetişim modelinin benimsetilmesi için aynılaştırılmıştır⁹.

Küreselleşme ile birlikte bölgesel kalkınma politikaları da değişmiştir. 1960’lı ve 1970’li yıllarda “yukarıdan aşağıya” (merkezileşme) doğru uygulanan bölgesel politikalarda, 1970’lerin ortasına doğru “içsel kalkınma”; 1980’li yıllarda ise, “aşağıdan yukarıya” (bölgeselleşme) yaklaşımı benimsenmiştir¹⁰. Bölgesel politikalarda, merkezi ve yerel aktörler arasında işbirliğini sağlayacak bir kurumsal yapıya ihtiyaç duyulmuştur. Bölgesel düzeyde bu kurumsal yapı, BKA’lardır¹¹.

BKA’lar, bölgesel kalkınmayı hızlandırmak üzere kamu-özel kesim aktörlerinin işbirliğinde kurulan yerel örgütlerdir. Bölgesel kalkınmada bir

⁵ Tanyel Özelçi Eceral, “Bölgesel/Yerel Ekonomik Kalkınma Kuramlarının Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimleri”, Ekonomik Yaklaşım, Cilt 16, Sayı 55, 2005, ss. 91-92.

⁶ Eceral, a.g.m., s. 96.

⁷ Zeynel Dinler, Bölgesel İktisat, Ekin Yayını, Bursa, 2008, s. 402.

⁸ IMF: Uluslararası Para Fonu; WB: Dünya Bankası; WTO: Dünya Ticaret Örgütü; OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü.

⁹ Berna Güler Müftüoğlu, “Türkiye’de Yeni Emek Denetim ve Kontrol Alanı: Kalkınma Ajansları”, Çalışma ve Toplum, Cilt 33, Sayı 2, 2012, s. 98.

¹⁰ Serap Kayasü ve Suna S. Yaşar, “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Kalkınma Politikaları: Yasal ve Kurumsal Dönüşümler”, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, 2006, Ankara, s. 201.

¹¹ Serap Kayasü, M. Pınarcıoğlu, S. S. Yaşar ve S. Dere, Yerel/Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları, İTO Yay., İstanbul, 2003, ss. 4-5.

“model” (“BKA Modeli”) olarak kabul edilen BKA’ların ilk örneği, 1933 yılında ABD’de kurulan Tennessee Vadisi Yönetimi’dir (TVA). BKA’lar Avrupa’da ise, 1950’li yıllarda gündeme gelmiştir. II. Dünya Savaşı’nın yıkıcı etkileri ve teknolojik gelişmeler, Avrupa’nın kimi ülkelerinde bölgeler arası farklılıkları artırmıştır. Bunun üzerine AB, üye ülkeler arasında ekonomik ve sosyal uyumu sağlamak ve bölgesel kalkınma fonlarını dağıtmak amacıyla BKA kurmalarını “tavsiye” etmiştir¹². Böylece BKA’lar, Avrupa’da yaygınlaşmaya başlamıştır.

BKA’ların amacı, yerel dinamiklerin öncülüğünde içsel ve dışsal kaynaklara dayalı bölgesel kalkınmayı sağlamak ve bölgeler arası eşitsizlikleri azaltmaktır. EURADA’ya (“Avrupa BKA’lar Birliği”) göre BKA’ların amaçları, üç grupta toplanabilir. Bunlar, ekonomik, çevresel ve sosyal amaçlar. Başka bir ifadeyle bölgenin kalkınmasını sağlamak, çekiciliğini artırmak, sosyo-kültürel değerlerini korumak ve geliştirmektir¹³.

BKA’lar, merkezi ve/veya yerel aktörler tarafından aşağıdan yukarıya doğru örgütlenme modeline göre kurulmuştur¹⁴. Bu model, merkezi yönetimin yetki ve sorumluluklarının bir kısmını yerel aktörlere devretmesine dayanmaktadır. “Adem-i merkezileşme” olarak da adlandırılan bu süreç, “yönetim”den “yönetişim”e geçiş olarak nitelendirilir¹⁵. Yönetişim, kamu ve özel aktörlerin işbirliği yapmasıdır. Bu modelde herhangi bir aktör, karar verme sürecine egemen değildir. BKA’ların yönetiminde, “çok düzeyli yönetim modeli” esas alınmıştır¹⁶.

BKA’lar, yönetim bakımından ikili bir yapıya sahiptir. Birincisi, Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetleme Komitesi ve Genel Müdür gibi birimlerdir. Genel kurul, yerel aktörlerden meydana gelmektedir. İkincisi ise, belli bir konuda yönetime danışmanlık yapmak için kurulan çalışma grupları veya komitelerdir¹⁷.

BKA’ların finansman kaynakları, kamu kaynakları, özel fonlar ve hizmet gelirleri şeklinde üç grupta incelenebilir. Bu kaynaklar, ulusal ve bölgesel yönetimlerin aktardığı ödenekler, uluslararası kuruluşlardan (Dünya Bankası gibi) sağlanan fonlar ve sundukları hizmetlerden elde edilen

¹² Seyit Köse ve Fatih Konur, “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Farkların Azaltılmasındaki Rolü ve Etkinliği: Ülke Deneyimlerinin Karşılaştırılması”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2011, s. 98.

¹³ Kayasü et al., a.g.e., s. 9.

¹⁴ Ayda Eraydın, “Bölgesel Kalkınma Kavram, Kuram ve Politikalarında Yaşanan Değişimler”, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, Denizli, 2004, s. 139.

¹⁵ Ayda Eraydın, “Politikalardan Süreç Tasarımına: Yeni Bölgesel Politikalar ve Yönetişim Modelleri”, *2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, İzmir, 2007, s. 9.

¹⁶ Murat Ali Dulupçu, “Bölgesel Politikalar Kopyalanabilir mi? Bölgeselleşme Karşısında Yeni Bölgeselcilik”, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, Ankara, 2006, ss. 244-245.

¹⁷ EURADA, *Creation, Development and Management of RDAs. Does it have to be so difficult?*, 1999, p. 35, 40, 44, 46; Kayasü et al., a.g.e., ss. 12-13.

gelirlerdir. Ancak fonlar ve hizmet gelirleri, önemli bir düzeyde değildir¹⁸.

BKA'ların başlıca faaliyetleri, bölgesel kalkınma stratejilerini hazırlamak, yerel aktörler arasında işbirliğini geliştirmek ve kalkınma fonlarını yönetmektir.

1. 2. Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Etki Değerlendirmesi

Devlet, piyasa aksaklıklarını gidermek için çeşitli araçlarla ekonomiye müdahale etmektedir. Bu araçlardan biri, kamu kurumu niteliğinde olan BKA'lardır. BKA'lar, Mali Destek Programları (MDP) aracılığıyla bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla kamu kaynakları ile finanse edilen MDP'lerin (müdahalenin) etkinliği sorgulanmaktadır. Bu amaçla geliştirilen yöntemlerden biri, "etki değerlendirme"dir. OECD'ye göre etki, "bir kalkınma müdahalesi sonucu ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kurumsal, çevresel ve teknolojik değişiklikler"dir. Dünya Bankası'na göre ise, etki değerlendirme, "bireylerin refah seviyesinde meydana gelen ve müdahaleye atfedilen değişiklikler"dir. Değerlendirmenin amacı, müdahale öncesi ve sonrası durumu ortaya koyarak, müdahalenin etkisini; dolayısıyla, başarısını belirlemektir¹⁹.

2. TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Türkiye'de bölgesel politikalar, iki nedenle değişmiştir²⁰. İlki, bölgesel kalkınma politikalarının başarısız olmasıdır. Türkiye'de, "doğu-batı ekseninde" bölgeler arasında gelişmişlik farkı vardır. Merkezi yönetim, bu farkı azaltmak için 1960'lardan itibaren Beş Yıllık Kalkınma Planları (BYKP), Kalkınmada Öncelikle Yörelere (KÖY), teşvik sistemi gibi yaklaşımlar uygulamıştır. Ancak bu uygulamalar da, söz konusu farkı azaltamamıştır.

İkincisi ise, Türkiye'nin AB'ye "üyelik süreci"dir. Helsinki Zirvesi'nde (1999) AB'ye "aday ülke" statüsü verilen Türkiye'nin, AB fonlarından yararlanabilmesi için yapması gerekenler, Katılım Ortaklığı Belgeleri'nde (KOB) belirtilmiştir. Bunlar²¹;

- NUTS II düzeyinde bölgesel kalkınma planlarının hazırlanması.
- Bu konularda yasal düzenlemelerin yapılması.
- Bölgesel kalkınmanın yönetsel yapısının güçlendirilmesi.

---

¹⁸ Kayasü et al., a.g.e., ss. 12-14, 21.

¹⁹ Zeynep Ersayın, "Kamu Müdahalelerinde Katkısalılığın Değerlendirilmesi: Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları KOBİ Destekleri Örneği", DPT Uzmanlık Tezi, 2012, s. 11, 14-15, 48.

²⁰ Erdal Arslan, "Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları", Kamu-İş, Cilt 11, Sayı 3, 2010, ss. 87-88; TÜSİAD, Türkiye'de Bölgesel Farklar ve Politikalar, 2008, s. 14.

²¹ Kayasü ve Yaşar, a.g.m., ss. 206-207.

AB'ye uyum sürecinde bölgesel politika alanında yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede NUTS Sistemi (İstatistik Bölge Birimleri Sistemi, 2002), BKA'lar (2006-2009) ve Kalkınma Bakanlığı (2011) kurulmuştur.

5449 sayılı kanuna (2006) dayalı olarak 26 tane NUTS II bölgesinde BKA'lar kurulmaya başlamıştır. BKA'ların amacı, aktörler arasında işbirliğini geliştirmek, yerel potansiyeli harekete geçirmek, bölgesel gelişmeyi sağlamak, bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltmaktır (Madde 1²²).

BKA'lar, Kalkınma Kurulu, Yönetim Kurulu, Genel Sekreterlik ve Yatırım Destek Ofisi şeklinde örgütlenmiştir (M. 7). Kalkınma Kurulu, yerel aktörlerin temsilcilerinden seçilen en fazla yüz üyeden oluşmaktadır (M. 8). Yönetim Kurulu, ajansın karar organıdır. Kurulun başkanı validir (M. 10). Genel Sekreterlik, ajansın icra organıdır. Yönetim kuruluna karşı sorumludur (M. 12). Bölge illerinde kurulan Yatırım Destek Ofisleri ise, yerel aktörlere ücretsiz hizmet vermektedir (M. 15).

BKA'ların başlıca gelirleri, kamu kaynakları, özel kaynaklar ve fonlardır. Kamu kaynakları, merkezi ve yerel yönetimlerin transfer ettiği ödeneklerdir (M. 19). Özel kaynaklar ise, bölgedeki sanayi ve ticaret odalarının aktardığı paylardır. BKA'lar ayrıca, AB ve diğer uluslararası kurumlardan fon sağlamaktadır.

Ajansların başlıca giderleri, proje ve faaliyetlere yapılan mali desteklerdir. Yönetim ve personel giderleri ise, kanunla sınırlandırılmıştır (M. 20).

BKA'lar, bölgesel kalkınmaya yönelik proje ve faaliyetlere, mali ve teknik destek vermektedir. Her yıl desteklediği proje ve faaliyetlerin en az % 10'unu denetler (M. 41). Ayrıca bunların istihdam, yatırım, ihracat gibi yönlerden bölgenin kalkınmasına etkilerini belirlemek üzere "etki analizi" yapar. En geç iki yılda bir yapılan etki analizinin sonuçları, faaliyet raporlarında belirtilir (M. 47).

Ajansların faaliyet alanları, görevlerinin düzenlendiği 5. maddede belirtilmiştir. Başlıca görevleri şunlardır:

- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarını desteklemek.
- Bölgenin kalkınma potansiyelini tespit etmek ve geliştirmek.
- Yerel aktörler arasında işbirliği sağlamak.
- Bölge planlarında yer alan faaliyetleri ve projeleri desteklemek.

---

²² BKA'ların amacı, yönetimi, finansmanı ve faaliyetlerine ilişkin bilgiler, 5449 sayılı "BKA Yasası"ndan yararlanılarak düzenlenmiştir. Yapılan alıntılar, madde (M.) numarası ile belirtilmiştir.

3. İZMİR KALKINMA AJANSI (İZKA)

İzmir, coğrafi olarak Türkiye'nin batısında, Ege Bölgesi'nde yer almaktadır. Yaklaşık 4 milyon nüfusa sahip olup; bölgenin en büyük ve en gelişmiş kentidir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından İstanbul ve Ankara'nın ardından 3. sırada yer almıştır. Ülkenin önemli bir dış ticaret merkezidir. İzmir'de, rüzgar ve jeotermal enerji bakımından yenilenebilir enerji; doğal, tarihi ve kültürel değerleri ile turizm; limanı ile de, lojistik sektörü öne çıkmaktadır²³.

İzmir Ticaret Odası (İTO), Türkiye'nin ilk kalkınma ajansı olan Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı'nı (EBKA, 1993) kurmuştur. İzmir'de, işletmelerin Ar-Ge desteklerinden faydalanma oranının düşük olduğu; dolayısıyla bir "rehber"e (BKA) ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir²⁴. EBKA deneyiminin de etkisiyle İzmir'in kalkınmasını hızlandırmak için 2006 yılında İZKA kurulmuştur.

İZKA'nın temel amaçları şunlardır²⁵:

- Yerel aktörler arasında işbirliğini geliştirmek.
- Bölgenin rekabet gücünü artırmak.
- Bölgenin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak.

Vizyonu ise, Yenilikçi İzmir'dir²⁶.

İZKA, İzmir'in kalkınmasına yönelik çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bunlar, planlama faaliyetleri ile yenilikçilik faaliyetleri şeklinde ele alınabilir²⁷. Planlama faaliyetleri ile İzmir'in kalkınmasına yönelik orta ve uzun vadeli planlar hazırlamıştır. Bunlar, 2009-2013 Bölge Planı, 2010-2013 Bölge Planı ve 2014-2023 Bölge Planı. Planlarda, İzmir'in kalkınma eksenleri, hedefleri ve öncelikleri belirlenmiştir. Bu çalışmaların amacı, İzmir'de bir "yenilik ekosistemi" kurmak; kenti, yenilikçi, teknoloji üreten ve ihraç eden bir konuma getirmektir²⁸.

Yenilikçilik faaliyetleri kapsamında kümelenme yaklaşımını benimsemiş; "kümelenme stratejisi" (2008) ve "yenilik stratejisi" (2012) geliştirmiştir. Türkiye'de BKA'lar arasında ilk olan bu stratejilerin temel amacı, Yenilikçi İzmir vizyonunu gerçekleştirmektir²⁹.

²³ İZKA, İzmir Bölge Planı 2010-2013, 2010, ss. 20-23.

²⁴ İZKA, İzmir Bölgesel Ar-Ge ve Yenilik Kapasitesi Analizi, 2012a, s. 32, 50; İZKA, İzmir'de Ar-Ge ve Yenilik Ekosisteminin Mevcut Durumu, 2012b, s. 21.

²⁵ İZKA, 2011 Faaliyet Raporu, 2012c, s. 18.

²⁶ İZKA, İzmir Bölgesel Yenilik Stratejisi, 2012d, s. 30.

²⁷ Fatih Çelik, "Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yeniliklere Katkıları: Teori, Deneyimler ve Türkiye Uygulamalarının Değerlendirilmesi", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış doktora tezi, Kayseri, 2015, s. 119.

²⁸ İZKA (2012c), a.g.e., s. 30.

²⁹ İZKA (2012c), a.g.e., s. 30.

Yerel aktörlerin ulusal ve küresel düzeyde işbirliğini geliştirmek için ECA, TCI Network, EU DRIVERS, ESMU, INSME, EURADA gibi küresel ağlara üye olmuştur³⁰. Ayrıca Ege Üniversitesi ile işbirliğinde İzmir Kümelenme ve Yenilik Portalı'nı (www.izmirkumelenme.org) kurmuştur.

Bu bölümde öncelikle İZKA'ya ilişkin literatür özeti; daha sonra araştırmanın yöntemi; son olarak da, Kalkınma Kurulu'nun etkinliğini artırmaya yönelik girişimleri ortaya konmuştur.

3. 1. İzmir Kalkınma Ajansı'na İlişkin Literatür Özeti

Türkçe literatürde BKA'lar, özellikle Türkiye'de ajanslar kurulduktan sonra incelenmeye başlanmıştır. BKA'lar, genel olarak ekonomik, sosyal ve siyasal yönleriyle ele alınmıştır³¹. Siyasi bakımdan BKA'ların, "politika transferi" ile "kopyalama" sonucu kurulduğu; ulusal bütünlüğe tehdit olarak, "küresel sermaye"nin çıkarlarına hizmet edeceği vurgulanmıştır. Ülkenin yönetim yapısında, bölgeselleşmeye yol açması beklenirken; "yeni merkezileşme"nin aracı olacağı ifade edilmiştir. Sosyal yönden, yerel aktörler arasında işbirliğinin ve katılımcı demokrasinin gelişmesine katkısı bakımından ele alınmıştır. Ekonomik olarak da bölgesel kalkınma modeli temelinde incelenmiş; yerel aktörler arasında işbirliğini geliştirecek, içsel ve dışsal kaynaklara dayalı büyüme modelini uygulayacak bir yapı olarak görülmüştür. Kimi çalışmalarda ise, bölgeler arası eşitsizliği azaltmak yerine daha da artıracığı ifade edilmiştir.

Türkçe literatürde, bilimsel araştırmalara en çok konu olan ajansın İZKA olduğu söylenebilir. İZKA'ya ilişkin başlıca çalışmalar, konularına göre planlama ve kümelenme faaliyetleri ile etki analizi şeklinde tasnif edilerek, Tablo 1'de sunulmuştur.

---

³⁰ İZKA (2012c), a.g.e., s. 33, 35.

³¹ Çelik, a.g.t., s. 103.

Tablo 1. İZKA'ya İlişkin Literatür Özeti

Konu	Yazarı	Amacı	Yöntemi*	Sonucu
Planlama Faaliyetleri	Aydoğdu (2010)	2009-2013 Bölgesel Gelişme Planı'nı, toplumsal sermaye temelinde incelemektir.	Anket	Planlama faaliyetlerinin etkinliği, yerel aktörlerin katılımı ile artacaktır.
	Akpınar (2010)	2010-2013 Bölge Planı'nı stratejik planlama yaklaşımı ile incelemektir.	Doküman Analizi	Plan, yönetim yaklaşımı temelinde yerel aktörlerin katılımı ile hazırlanmıştır.
	Burak (2011)	Planlama faaliyetlerini, 2010-2013 Bölge Planı çerçevesinde incelemektir.	Doküman Analizi	BKA'lar, planlama sürecinde yalnızca "veri toplayan bir aktör"dür.
	Eldeniz (2011)	İZKA'nın performansını, 2010-2013 Bölge Planı temelinde belirlemektir.	Mülakat, Doküman Analizi	İZKA, planın koordinatörü, destekleyicisi ve katalizörüdür.
Kümelenme Faaliyetleri	Özdemir ve İneler (2009)	İZKA'nın kümelenme faaliyetlerini incelemektir.	Doküman Analizi	İZKA'nın kümelenme faaliyetleri örnek alınabilir.
	Haşar ve İneler (2011)	İZKA'nın kümelenme faaliyetlerini incelemektir.	Doküman Analizi	İZKA'nın kümelenme faaliyetleri örnek alınabilir.
	Günaydın (2013a)	İZKA'nın kümelenme faaliyetlerini incelemektir.	Doküman Analizi	İZKA'nın kümelenme faaliyetleri örnek alınabilir.
Etki Analizi	İZKA (2011)	MDP'lerin "etkinliği"ni analiz etmektir.	Anket	MDP'ler, kalkınmaya istihdam ve ciro artışı ile katkı yapmaktadır.
	İçen (2012)	İZKA'nın kırsal kalkınmaya katkısını tespit etmektir.	Anket	İZKA, MDP ile kırsal kalkınmayı sağlamaktadır.
	Ersayın (2012)	MDP'lerin "katkısalığı"ni ortaya koymaktır.	Anket	MDP'lerin % 50'sinin, kalkınmaya etkisi yoktur.
	Günaydın (2013b)	MDP'lerin kalkınmaya etkisini belirlemektir.	Doküman Analizi	MDP'ler, İzmir'in eğitim ve istihdam düzeyini artırmıştır.
	Meydan (2014)	MDP'lerin etki değerlendirmesini yapmaktır.	Anket	MDP, KOBİ'lerin ciro ve istihdam düzeyini artırmıştır.

* Kimi çalışmalarda, yöntem belirtilmemiş olup; bu, yazar tarafından tespit edilmiştir.
Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

Tablo 1'e göre, Aydoğdu (2010), Akpınar (2010), Burak (2011) ve Eldeniz (2011), İZKA'nın planlama faaliyetlerini incelemişler. Aydoğdu³² (2010), 2009-2013 Bölgesel Gelişme Planı'nı toplumsal sermaye temelinde incelemiştir. Sosyal Kalkınma MDP (2008) ile desteklenen Tütün Teknolojisi Mühendislerinin Sektörel Uyum Projesi'ni örnek almıştır. Tütün eksperlerinin toplumsal sermayeden faydalanma düzeyini, anket tekniği ile belirlemiştir.

Akpınar³³ (2010), 2010-2013 Bölge Planı'nı doküman analizi tekniği ile bölgesel planlama yaklaşımı temelinde ele almıştır. Planın hazırlık sürecinde 3 bin kişi ile görüşülmesinin, planın meşruiyetini ve sahiplenme düzeyini artırdığını belirtmiştir. Analizle Türkiye'de BKA'ların bölge planlarının, katılımcı demokrasinin de gelişmesine katkıda bulunacağı sonucuna ulaşmıştır.

Burak³⁴ (2011), 2010-2013 Bölge Planı'nı doküman analizi ile incelemiştir. Planın, "mekan ve zaman boyutu"nun dikkate alınmadan, kısa vadeli olarak hazırlandığını belirlemiştir. Analiz sonucunda planı, bir tür "yatırım teşvik rehberi" olarak nitelendirerek; BKA'ların, planlama sürecinde yalnızca veri toplayan bir aktör olduğuna kanaat getirmiştir.

Eldeniz³⁵ (2011), İZKA'nın performansını 2010-2013 İzmir Bölge Planı'nı esas alarak mülakat ve doküman analizi teknikleri ile normatif ve bilişsel faktörler çerçevesinde belirlemiştir. İZKA'nın, bölge planını yerel aktörlerle birlikte hazırladığını; planın uygulayıcısı değil, koordinatörü, destekleyicisi ve katalizörü olduğunu; başlıca rolünün, yerel aktörleri ortak hedeflere yönlendirmek olduğunu; ancak bu konuda güçlüklerle karşılaştığını tespit etmiştir.

Özdemir ve İneler³⁶ (2009), Haşar ve İneler³⁷ (2011) ile Günaydın³⁸ (2013a) ise, kümelenme yaklaşımı temelinde İZKA'nın kümelenme faaliyetlerini incelemişler. Yazarlar, İZKA'nın İzmir'in öncü ve gelişen sektörlerinde kümelerin kurulmasına ve gelişmesine yönelik girişimlerini

---

³² Çağkan Aydoğdu, "Kalkınma Ajansları ve Toplumsal Sermaye İlişkilerinde Stratejik Yaklaşım", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir, 2010.

³³ Rasim Akpınar, "Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının Hazırlanan Bölge Planlarına Dair Bir Kritik: İZKA'nın İzmir Bölge Planı (2010-2013) Örneği", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 12, Sayı 4, 2010, ss. 7-18.

³⁴ M. B. Burak, "Kalkınma Ajanslarının Bölge Planlama Sürecindeki Yeri, İzmir Kalkınma Ajansı 2010-2013 İzmir Bölge Planı Örneği", Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir, 2011.

³⁵ Feyza Eldeniz, "The Assessment Of Institutional Performance in Izmir Development Agency", Orta Doğu Teknik Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, 2011.

³⁶ S. Yaşar Özdemir ve Filiz M. İneler, "Kümelenme, Bölgesel Kalkınma ve Kalkınma Ajansları", 2009, 13 s.

³⁷ Emin Ç. Haşar ve Filiz M. İneler, "İzmir Kümelenme Stratejisi Deneyimi ve Kümelenmenin Yönetimi", 5. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, Ankara, 2011, ss. 253-272.

³⁸ Davuthan Günaydın, "Bölgesel Kalkınma Sürecine Kümelenmeler: TR31 İzmir Bölgesi Örneği", International Anatolia Akademik Online Journal, 1 (2), 2013a, ss. 11-47.

ortaya koyarak; bu faaliyetlerin, Türkiye'deki BKA'lara örnek olabileceği sonucuna ulaşmışlar.

İZKA (2011), İçen (2012), Ersayın (2012), Günaydın (2013b) ve Meydan (2014) ise, İZKA'nın uyguladığı MDP'lerin İzmir'in kalkınmasına katkısını "etki analizi" ile tespit etmişler. İZKA³⁹ 40 (2011), 2008 yılında gerçekleştirdiği Sosyal Kalkınma MDP'nin ve KOBİ MDP'nin "etki analizi"ni anket tekniği ile yapmıştır. KOBİ MDP ile desteklenen işletmelerden 73 tanesinin projelerini, ajans desteği olmasa da gerçekleştirebileceğini tespit etmiştir. Bu durum, MDP'nin "dışlama etkisi" veya "engelleme etkisi" olarak adlandırılır. Dışlama etkisi, desteğin, yararlanıcıların yapacağı yatırımların yerini alması; hatta, onları azaltmasıdır⁴¹.

İçen⁴² (2012), İZKA'nın Tarım ve Kırsal Kalkınma MDP (2009) aracılığıyla kırsal kalkınmaya katkısını ele almıştır. MDP ile desteklenen işletmelere anket uygulamıştır. Analiz sonucunda İZKA'nın, MDP ile kırsal kalkınmaya katkıda bulunduğunu tespit etmiştir.

Ersayın⁴³ (2012) ise, MDP'lerin "katkısalılığı"ni analiz etmiştir. İZKA'nın ve ÇKA'nın KOBİ'lere yönelik MDP'lerinin (2008) katkısalılıklarını anket tekniği ile belirlemiştir. Analiz sonucunda, desteklenen işletmelerin % 20'sinin ajans desteği olmadan da projelerini gerçekleştirebileceğini; ayrıca bu desteklerin yaklaşık % 50'sinin, bölgenin kalkınmasına katkısının olmadığını tespit etmiştir.

Günaydın⁴⁴ (2013b), Sosyal Kalkınma MDP (2008) ile KOBİ MDP'nin (2008) İzmir'in kalkınmasına katkısını doküman analizi tekniği ile ortaya koymuştur. Analiz sonucunda bu MDP'lerle desteklenen projelerin, İzmir'in eğitim ve istihdam düzeyini artırdığını belirlemiştir.

Meydan⁴⁵ (2014) da, MDP'lerin "karşıt durum etki değerlendirmesi"ni yapmıştır. ÇKA'nın, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın

³⁹ İZKA, İZKA Etki Analizi Araştırması, 2011, 117 s.

⁴⁰ Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (DDK, 2014: 787), Türkiye'deki 26 tane BKA'dan yalnızca ikisinin (İZKA ve ÇKA) etki analizi yaptığını; ancak, bu analizlerin de yeterli olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca, diğer ajansların etki analizi yapmamasını da eleştirmiştir. Tespitimize göre, İZKA'dan ve ÇKA'dan sonra Karacadağ Kalkınma Ajansı (2014) da etki analizi yapmıştır.

⁴¹ ÇKA, Mali Destek Programları Değerlendirme Raporu, 2011, s. 5.

⁴² A. İçen, Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kırsal Kalkınmadaki Rolü: İzmir Kalkınma Ajansı Örneği, Yalova Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, 2012.

⁴³ Zeynep Ersayın, "Kamu Müdahalelerinde Katkısalılığın Değerlendirilmesi: Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları KOBİ Destekleri Örneği", DPT Uzmanlık Tezi, 2012, 181 s.

⁴⁴ Davuthan Günaydın, "Türkiye'de Bölgeler Arası Gelişmişlik Farkların Giderilmesinde Kalkınma Ajanslarının Yeri: İZKA Mali Destek Programları Örneği", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, 2013b, ss. 73-101.

⁴⁵ M. Caner Meydan, "Kalkınma Ajansları Desteklerinin Değerlendirilmesi: Karşıt Durum Etki Değerlendirme Örneği", Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, 2014, 238 s.

(OKA) ve Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'nın (DAKA) MDP'leri (2009) ile desteklenen KOBİ'lerle anket yapmıştır. Ankette, desteğin, işletmelerde ciro ve istihdam seviyesine etkisini belirlemiştir. Analiz sonucunda MDP'lerin etkinliğini artırmak için bunlara ilişkin "ölçülebilir ve sonuç odaklı performans göstergeleri"nin belirlenmesi; projelerin kayıt altına alınması ve KB'nin "etki değerlendirme klavuzu" hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir.

3. 2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada ise İZKA, literatürdeki araştırmalardan farklı olarak, İzmir'in "gündem"ini belirlemek üzere yerel aktörlerden oluşan Kalkınma Kurulu'nun (KK) etkinliğini artırma girişimleri çerçevesinde incelenmiştir. Konu, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği ile ele alınmıştır.

Nitel araştırma yöntemi, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı; olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ele alınmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma"dır. Araştırma süreci genellikle veri toplama, bunları açıklama ve yorumlama aşamalarından oluşur⁴⁶.

Araştırmanın geçerliğini artırmak için konuyla ilgili yazılı ve görsel dokümanlar da kullanılabilir. Doküman analizi, konuya ilişkin yazılı materyallerin incelenmesidir. Bu analiz, beş aşamada yapılabilir. Bunlar, dokümanlara ulaşma, orijinalliyini kontrol etme, dokümanları anlama, verileri analiz etme ve kullanma⁴⁷.

Çalışmada doküman analizi tekniği, şu nedenlerle seçilmiştir:

- KK'nın faaliyetlerini ve etkinliğini belirlemeye yönelik veri yoktur. Bu konudaki bilgiler, kurulun toplantı tutanakları, karar özetleri ve sonuç bildirgelerinden doküman analizi tekniği ile derlenebilir.
- KK'nın toplantıları, ele alınan ve öne çıkan konular bakımından derli toplu bir şekilde incelenmemiştir. Bu toplantılar, ilgili dokümanların analizi ile topluca ele alınabilir.

İZKA KK'nın etkinliğini belirlemek üzere "toplantı karar tutanakları" (485 sayfa), "karar özetleri" (114 sayfa) ve "sonuç bildirgeleri" (29 sayfa) olmak üzere toplam 628 sayfa doküman incelenmiştir. Bu dokümanların analizi ile toplantılarda üyelerin, kurulun "daha etkin olması"na yönelik dile getirdiği görüşler ve yaptığı faaliyetler ele alınmıştır.

İZKA KK'nın "daha etkin olma girişimleri", 18/12/2008-10/04/2014

---

⁴⁶ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yay., Ankara, 2013, s. 45.

⁴⁷ Yıldırım ve Şimşek, a.g.e, ss. 217-218, 223.

tarihleri arasında yaptığı 20 tane toplantının tutanaklarının analizi ile ortaya konmuştur. Analiz, şu kriterlere göre yapılmıştır:

- KK'nın etkinliğini artırma çalışmaları, 1., 2., 3., 16., 17. ve 18. toplantılar dışında diğerlerinde belli ölçüde ele alınmıştır.
- Konu, söz konusu diğer toplantılarda üyelerin dile getirdiği görüşler ve yaptığı faaliyetler çerçevesinde incelenmiştir.

3. 3. İZKA Kalkınma Kurulu'nun Daha Etkin Olma Girişimleri

İZKA Kalkınma Kurulu (KK), 5449 sayılı kanuna göre yerel aktörlerden ve merkezi yönetimin temsilcilerinden seçilen 100 üyeden oluşmaktadır. Bu üyelerden 3 tanesi, yönetim kuruluna seçilmektedir. Kanuna göre KK, kent in kalkınmasına yönelik gündemini belirlemek üzere yılda en az iki defa toplanır.

KK'nın etkinliğini artırma girişimleri, yukarıda belirtilen kriterlere göre şu toplantılar çerçevesinde analiz edilmiştir: 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 19. ve 20. toplantı.

4. Toplantı (04/11/2009): İZKA hukuk müşaviri Ç. Aydoğdu, KK'nın çalışma yönetmeliğinde yapılan değişikliklere; Z. Toprak ve U. Yüce ise, KK'nın görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin birer sunum yapmışlar. Toplantıda ayrıca, KK'nın etkinliğini artırmak için çalışma grupları oluşturulmasına karar verilmiştir.

5. Toplantı (08/02/2010): İZKA Genel Sekreteri'nin ajansın "iç denetim raporu"nu sunmasından sonra söz alan KK Başkan Vekili K. Çolakoğlu⁴⁸, "icrayı yapanın kendini denetlemesinin teamüllere uygun olmadığını, mevzuat değişikliği ile kalkınma kurulu içinden iç denetimi yapacak bir kurul oluşturulabileceğini" önermiştir. A. N. Kubalı da "kurul içinden oluşturulacak bir 'danışma kurulu'nun Genel Sekretere denetimle ilgili destek vermesini" istemiştir. Z. Toprak ise, kurulacak "iç denetim kurulu"⁴⁹nun, bu konuda uzman üyelerden oluşturulmasını önermiştir. Bunun üzerine toplantıda, KK üyelerinden oluşacak bir "iç denetim kurulu"nun hukuki dayanağının araştırılmasına karar verilmiştir.

KK'da ayrıca, önceki toplantıda kararlaştırılan **çalışma grupları** oluşturulmuştur. Bunlar, İleri Teknolojiye Dayalı Sanayiler Çalışma Grubu (7 üye); Yenilenebilir Enerji Çalışma Grubu (7 üye); Turizm Çalışma Grubu (14 üye); Lojistik ve Ulaşım Çalışma Grubu (6 üye); Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi Çalışma Grubu (9 üye); Tanıtım Çalışma Grubu (16 üye); Kümelenme Çalışma Grubu (5 üye). Z. Toprak da, "dezavantajlı gruplar"a yönelik

⁴⁸ Üyelerin ifadeleri, metin yazı büyüklüğünden 1 punto küçük yazılmıştır.

⁴⁹ Üyelerin konuşmalarında öne çıktığını düşündüğümüz ifadeler ("anahtar kelime"ler), dikkat çekmesi için kalın yazılmıştır.

“toplumsal sermaye çalışma grubu”nun kurulmasını önermiştir.

Dilekler bölümünde İ. Denizli, “KK'nın aktif hale getirilerek, başkanın yönetim kurulu toplantılarına katılması”; KK Başkanı K. Çolakoğlu da, kurul başkanının “Başkanlar Kurulu”na üye olması temennisinde bulunmuştur.

6. Toplantı (12/07/2010): Çalışma grupları (turizm, tanıtım, lojistik ve ulaşım, yenilenebilir enerji, tarım), faaliyetleri hakkında kurula bilgi vermişler. Ayrıca Z. Toprak, “kalkınma kurulu üyelerinin rol ve fonksiyonları anlatılırken seçim, tavsiye, izleme denmiş. Halbuki çalışma gruplarını da dikkate alırsak bizim aynı zamanda **fikir üretme** ve **aktif eylem** çalışmaları da yapmamız gerekiyor.” diyerek; KK'nın önemine ve çalışma esaslarına ilişkin görüşlerini belirtmiştir.

7. Toplantı (13/09/2010): KK Başkanı N. Kalkan, üyelerin çalışmalarını kurula iletmek üzere bir **web sitesi** kurulduğunu; iki bölümden oluşan bu sitenin ilkinin üyelere, ikincisinin de vatandaşlara tahsis edildiğini belirtmiştir. Site, KK'nın etkinliğini artırma bakımından önemli bir girişim olarak kabul edilebilir. Ancak sitede görüş bildiren KK üyelerinin ve vatandaşların sayısının tespit edilmesi; dile getirilen görüşlerin konu itibarıyla tasnif edilmesi; bütün bunların “istatistik veri” olarak derlenerek kamuoyu ile paylaşılması, sitenin önemini ve ajansın etkinliğine katkısını daha da artırabilir.

8. Toplantı (06/12/2010): KK Başkanı N. Kalkan, üyelerin kuruldaki konuşmalarının bir **kitapçık** haline getirildiğini belirtmiştir. Ancak bu kitapçık, ajansın internet sitesinde paylaşımına açılmamıştır.

9. Toplantı (02/02/2011): Kurulda, **KK'nın daha etkin çalışabilmesi için yapılması gerekenler** görüşülmüştür. Bu çerçevede N. Çalışkan, BKA aracılığıyla “kamunun parası kamuya dağıtılıyor” eleştirisini yönelterek; KK'nın etkin çalışmadığını, “hiçbir şey üretmediği”ni, geliştirilen fikirlerin nasıl uygulanacağına yönelik de bir şey yapılmadığını, bu bakımdan KK'nın “küçük DPT⁵⁰”ye benzediği izlenimini edindiğini; ayrıca “proje değerlendirme kurulu”nun nasıl seçileceğini de bilmediğini belirtmiştir.

U. Yüce, Türkiye’de BKA’ların “stratejik tercih” yapma noktasında kurulduğunu, kanun hazırlanırken bazı tavizler verildiğini ve “anti-demokratik bir yapı”nın ortaya çıktığını belirterek; KK'nın daha etkin çalışabilmesi için Yönetim Kurulu’na ve Genel Sekreter’e iletmek üzere tavsiye kararı alınmasını önermiştir.

A. N. Kubalı, BKA’ların “ulusal bütünlüğü zedeleyeceği”nin ve Türkiye’nin “Ankara”dan değil “yerel”den yönetileceğinin iddia edildiğini;

---

⁵⁰ DPT: Devlet Planlama Teşkilatı.

ancak bunların gerçekleşmediğini; KK'nın temel fonksiyonunun, "Ankara"nın bölgeye ayırdığı "bütçeyi yönlendirmek" olduğunu belirtmiştir. KK'nın, kamu temsilcilerini seçme veya veto etme ya da yenisini önerme yetkisinin olmasını ve merkezi yönetimin, bölgeye ilişkin harcamalarını KK'ya danışmasını önermiştir.

Ş. Yılmaz, KK toplantılarına katılmayan üyelerin, yerlerine temsilci ataması gerektiğini; KK'nın, Yönetim Kurulu'nu "gözetim" ve "denetim" altına alması halinde "baskı gücü" oluşturabileceğini belirtmiştir.

Z. Toprak, KK'nın bir "stratejik plan" hazırlamasını; üyelerin kurulda "kamu-özel-sivil kesim işbirliği"ni öne çıkarmasını; KK'da sunulan raporların, üyelere önceden gönderilerek zaman kaybının önlenmesini istemiştir.

Y. Özdemir, İZKA'nın bölge içi gelişmişlik farkını azaltmak için geri kalmış yerlerde uygulanacak projelere "% 10 avantaj" sağlayarak yaptığı "pozitif ayırıcılık"ın önemini vurgulamış ve bu oranın artırılmasını önermiştir.

Dilekler bölümünde Z. Toprak, yönetmeliklere göre KK'nın, Yönetim Kurulu'nun "vesayet makamı" olmadığını; ayrıca KK'nın da bir "proje" geliştirmesini ve uygulamasını belirtmiştir. K. Çolakoğlu, KK'nın, meslek odalarında olduğu gibi ajansın "meclis"i olmadığını; yani Yönetim Kurulu'nu denetleyen, tavsiyelerine uyulması zorunlu olmadığı sürece, etkinliği ve yetkinliği konusundaki tartışmaların devam edeceğini söylemiştir. Z. Mutlu, N. Çalışkan'ın sözlerine paralel bir şekilde "proje değerlendiricileri" arasında meslek odalarından da personelin yer almasını; U. Yüce'nin, A. N. Kubalı'nın ve Z. Toprak'ın da itiraz ettiği bu gibi konuların, KK'da kurulacak bir "komite" aracılığıyla ajans tarafından DPT'ye, hükümete ve muhalefete iletilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

10. Toplantı (05/05/2011): Kurulda, KK'nın daha etkin çalışabilmesi için araştırma yapmak üzere 20 tane üyeden oluşan bir **çalışma komitesi** kurulmuştur. Toplantıda ayrıca Y. Özdemir, Mali Destek Programları'nda (MDP) taşradaki projelere sağlanan "% 10 avantaj"ın yeterliliğinin tespit edilmesini istemiştir.

11. Toplantı (07/09/2011): U. Yüce, kurulun etkinliğini artırmaya yönelik **Çalışma Komitesi'nin önerilerini** sunmuştur. Bu öneriler⁵¹ şunlardır:

- Kurul, bürokrat ve teknokratlardan değil, alanında üst düzey temsilcilerden ve profesyonellerden oluşmalıdır.
- Kurulda, yeteri kadar "eleştiri" yapamadıkları için medya temsilcilerinin olmaması önerisi ret edilmiştir.

---

⁵¹ Öneriler, yazar tarafından düzenlenerek yazılmıştır.

- Kurul, merkez ve çevre ilçelerde kamu-özel-sivil kesim arasında adil bir şekilde oluşturulmalıdır.
- Kurul toplantılarına katılımı artırmak için vali ve belediye başkanları, yerlerine bir kişi görevlendirmelidir.
- Toplantılara devam konusunda mevcut kurallar uygulanmalıdır.
- Kurulun, ajansın 3 aylık faaliyetlerini değerlendirmesi hususu, toplantıların rutin bir gündem maddesi olmalıdır.
- Ajansın faaliyetleri, kurulda kararlaştırılmalıdır.
- Kurulda, bir “denetleme mekanizması” kurmak için “bütçe komisyonu” oluşturulmalıdır. Bu komisyonun, ajansın “iç denetim”ini yapması ve üç aylık faaliyetlerini “meclis” adına denetlemesi, rutin bir gündem maddesi olmalıdır.
- Kurul toplantılarının gündem maddeleri, üyelerin görüşleri alınarak oluşturulmalı; yasadaki “ ... ancak 20 kişi önerirse gündeme alınır” ifadesi, “10 kişi” şeklinde değiştirilmelidir.
- Yasa, Kalkınma Kurulu'nun ve Genel Sekreterliğin görevlerindeki “mükerrer”likleri gidermek için yeniden düzenlenmelidir.
- Kurul, bir “danışma kurulu” yerine “meclis”e dönüştürülmeli; Yönetim Kurulu'nun, meclisin ve Genel Sekreter'in çalışma usulleri yeniden belirlenmelidir.
- Bölgenin öncelikleri ve sektörlerin bütçe payları, kurulda tespit edilmelidir.
- Yasada, kurulun işlevselliğini engelleyen hükümler gözden geçirilmeli; üyelerin bu konudaki düşünceleri irdelenmeli; kurulda, yerel aktörlerin görüş ve önerileri, alt komisyon gibi mekanizmalar aracılığıyla azami düzeyde alınmalıdır.
- Kurul ile DPT'nin işbirliği, kurulun yalnızca “rapor hazırlama”sı ile sınırlı olmamalı; “proje kabul süreci, dönemsel stratejilerin geliştirilmesi” gibi konuları da kapsamalıdır.
- Kurul (“meclis”), yılda üç yerine dört defa toplanmalıdır.

U. Yüce ayrıca, çalışma kapsamında diğer ajansların da görüşlerinin alındığını; sunulan önerilerin büyük çoğunluğunun, önerilerine benzediğini; ancak kendilerinin düşünemediği, “KK başkanı ve Yönetim Kurulu üyelerine ‘huzur hakkı’ ile birden fazla ili kapsayan ajanslarda toplantılara katılan üyelere ‘yolluk’ ödenmesi” önerilerinin benimsenmediğini ifade etmiştir.

Çalışma Komitesi'nin önerileri, kurulda oybirliğiyle kabul edilmiştir.

KK Başkanı, DPT'nin kendilerinden “BKA Yasası” ile ilgili değişiklik taleplerini ve önerilerini sunmasını istediğini; bunun üzerine Çalışma Komitesi'nin yukarıda sunulan raporunun gönderildiğini belirtmiştir.

Çalışma Komitesi'nin önerilerini kısaca değerlendirmek gerekirse; bunlardan bir kısmı, daha önceki kurul toplantılarında da dile getirilmiştir.

Mesela denetim konusunda K. Çolakoğlu 5. toplantıda, bir “iç denetim kurulu”nun oluşturulmasını önermiştir. Z. Toprak da, 6. toplantıda KK’nın etkinliğini artırmak üzere “seçim, tavsiye, izleme” görevlerine, “fikir üretme ve aktif eylem çalışmaları”nın eklenmesi gerektiğini belirtmiştir. 9. toplantıda ise Ş. Yılmaz, KK toplantılarına katılmayan üyelerin, yerlerine temsilci ataması; kurulun, Yönetim Kurulu’nu “gözetim” ve “denetim” altına alarak “baskı gücü” oluşturması gerektiğini belirtmiştir. Z. Toprak da KK’nın, bir “stratejik plan” hazırlamasını ve Yönetim Kurulu’nun “vesayet makamı” olmadığını dile getirmiştir. K. Çolakoğlu, kurulun “meclis”e dönüştürülmesi; Z. Mutlu da, “proje değerlendiricileri” arasında “uygulama”dan (odalar) da temsilci olması gerektiğini ifade etmişler.

12. Toplantı (08/12/2011): N. Kesova, ajansın faaliyetlerine yönelik olarak **Çalışma Komitesi’nin mevzuat değişikliği önerilerini** sunmuştur. Bu öneriler⁵² özetle şunlardır:

- “Meclis”ten Yönetim Kurulu’na, “atanmış”lardan bir fazla üye seçilmelidir.
- Genel Sekreter, kamu ve özel sektör deneyimine sahip olmalı ve “meclis” tarafından atanmalıdır.
- “Proje değerlendirme kurulları”nda, ilgili sektörden Kalkınma Kurulu’nun atayacağı bir kişi yer almalıdır.
- Bölgenin öncelikleri ve MDP’ler aracılığıyla verilecek destek miktarı, Kalkınma Kurulu’nun görüşü doğrultusunda belirlenmelidir.
- BKA’larla ilgili mevzuat, üyelere çok iyi anlatılmalı ve bu amaçla “alt komisyon”lar kurulmalı; bu uygulamalar, kural haline getirilmelidir.
- Mevzuata işlerlik sağlanmalı; ajansın, yönetim ve bölgesel kalkınmaya yönelik işlevselliğini ortadan kaldıran veya engelleyen hükümler yeniden düzenlenmelidir.
- Yasada, Yönetim Kurulu’nun ve danışma kurulunun “hiyerarşi üstü” ve “vesayet makamı” gibi davranmasına yol açan hükümler kaldırılmalıdır.
- Vali ve belediye başkanları, “müzakere iklimi”ni değerlendirebilmek için Kalkınma Kurulu toplantılarına sürekli katılmalıdır.

Bu önerileri kısaca değerlendirmek gerekirse; Kalkınma Kurulu’nun daha etkin olmasına yönelik 11. toplantısında dile getirilen önerilere ilave olarak ajansın yönetiminde (Yönetim Kurulu’nun oluşumu ve Genel Sekreter’in atanması) özel kesim aktörlerinin daha etkin olması konusunun

---

⁵² Öneriler, yazar tarafından düzenlenerek yazılmıştır.

öne çıktığı söylenebilir.

KK'da daha sonra **çalışma grupları** adına Y. Özdemir, Z. Toprak ve K. Çolakoğlu, yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermişler.

Dilekler bölümünde ise Z. Toprak, çalışma gruplarının daha etkin çalışması için "**stratejik eylem planı**" hazırlamasını; Y. Özdemir de bu gruplara ajans dışından birinin katılımının sağlanmasını istemişler.

13. Toplantı (15/03/2012): Çalışma grupları, faaliyetleri hakkında kurula bilgi vermişler.

14. Toplantı (07/06/2012): Çalışma gruplarının faaliyetleri çerçevesinde "tarım" ve "turizm tanıtım" grubu adına Y. Özdemir, hazırladıkları projeden söz etmiştir. Proje kapsamında **Küçük Menderes Havzası**'nda, İzmir'in geçmişten beri önemli "değer"lerinden biri olan pamuk konusunda daha önceki "yanlış"ın yapılmamasını; bu bakımdan İZKA'nın, incir, kestane ve zeytinin geliştirilmesi için "eğitim desteği", "ürün ve bitki yetiştirme desteği", "soğuk hava deposu desteği", "makineleşme desteği", "ürün toplama merkezi desteği" gibi destekler vermesini istemiştir. Kimi ülkelerde olduğu gibi bu ürünlerin, İzmir'in turizm potansiyelini tanıtmak için de kullanılabileceğini belirterek; bu konuda İzmir'den Avrupa'ya "Smyrna Figs" markası ile ihraç edilen inciri örnek vermiştir.

H. Çıray, projenin hayvancılık sektörünü de içermesi gerektiğini; Tire, Ödemiş ve Bayındır ilçelerinin **hayvancılık merkezine** dönüştüğünü belirtmiştir. Ayrıca İZKA'nın tarım sektöründe "geçici ürün"ler yerine "**sürekli ürün**"lere destek vermesini; aksi halde destek sonrasında geçici ürünlerin belli bir süre (1, 5, 7 yıl) sonra söküleceğini vurgulamıştır. Bunun üzerine Y. Özdemir, "hayvancılık, organik hayvancılık ve organik tarım" konularının da gündemlerinde olduğunu söylemiştir.

Kurulda ayrıca Z. Toprak, önerisi üzerine kurulan "bütünleşik kıyı yönetimi çalışma grubu"nun; S. Tekir de, "yenilenebilir enerji komitesi"nin çalışmaları hakkında bilgi vermişler.

15. Toplantı (20/09/2012): Kurulda **çalışma grupları**, faaliyetlerini anlatmışlar. Bu kapsamda "bütünleşik kıyı çalışma grubu" adına Z. Toprak; "yenilenebilir enerji komitesi" adına S. Tekir; "tarım ve tarıma dayalı sanayi komitesi" adına da Y. Özdemir, yapılan çalışmalardan söz etmişler.

Dilekler bölümünde T. A. Şen, kurulun bir "meclis"e dönüşmesini ve "**performans değerlendirmesi**"nin yapılmasını istemiştir. Z. Toprak da, çalışma gruplarının birikimlerini **rapor** haline getirmesi gerektiğini; üyesi olduğu "yerel yönetimler komitesi"nde, katılım açısından "demokratikleşme göstergeleri" ve yerel düzeyde "müzakereci modeller"in nasıl uygulandığına ilişkin göstergeler oluşturulması için "**bilgi birikimi**"ne ihtiyaç duyulduğunu

belirtmiştir. Ayrıca bu konuda yapılacak çalışmaların, Türkiye’de bir “ilk” ve diğer ajanslara da “model” olabileceğini vurgulamıştır. KK Başkanı K. Çolakoğlu da **üyelerin toplantılara katılımının sağlanması** konusunda bir çalışma yapılmasını önermiştir.

19. Toplantı (26/12/2013): KK Başkanı K. Çolakoğlu, kurulun daha etkin çalışmasına yönelik hazırlanan raporun Yönetim Kurulu aracılığıyla Kalkınma Bakanlığı’na gönderildiğini; ancak bakanlığın konuya ilgisizliğini ve bu konudaki serzenişini şu sözlerle dile getirmiştir: “... **Kalkınma Kurulu** olarak **birçok şey önermişsiniz, çalışmışsınız, komisyon kurmuşsunuz, şu kadar insan bir kurul kararı almış, komite kararı almış, buraya gelmiş. Burada karara bağlanmış. Yönetim Kurulu’na gitmiş. Yönetim Kurulu da Kalkınma Kurulu’nun kararındır demiş, Bakanlık ne yaptığını anlatmıyor. Ya da başka bir şey söylemiyor. Diyebilir ki; biz sizin dediklerinizi şu andaki prosedür itibarıyla olmuyor. Ama bir şey demesi gerekiyor. Hiçbir şey dememek o zaman biz acaba Bakanlığımız bile dikkate almıyor gibi bir düşüncenin içine girersek o zaman bu kurula yüz kişi girmek için yarışan bizler yavaş yavaş fire veriyoruz.”**

Kalkınma Kurulu’nun veya genel olarak da ajansın etkinliğini artırma girişimleri, merkezi yönetimin ilgisi, işbirliği ve katkısı ile uygulamaya dönüşebilecektir. Ancak Çolakoğlu’nun da belirttiği gibi merkezi yönetim bu konuya yeterince ilgi göstermemiştir. Dolayısıyla bu durumun, merkezi ve yerel aktörler arasında işbirliğini sağlamak üzere kurulan ajansların “kuruluş felsefesi” ile bağdaşmadığı söylenebilir.

20. Toplantı (10/04/2014): U. Yüce, K. Çolakoğlu’nun “serzeniş”i paralelinde, KK’nın daha etkin çalışmasına yönelik çalışmalar yapıldığını; yasa, yönetmelik ve uygulamalardaki sıkıntıların ve çözüm önerilerinin tespit edildiğini; konunun, Kalkınma Bakanı’nın da katıldığı toplantıda dile getirildiğini; Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu’nun (DDK) da konuyu ayrıntılı bir şekilde inceleyerek rapor⁵³ hazırladığını; ancak **bütün bu çalışmalara karşın herhangi bir düzenlemenin yapılmadığını** belirterek, İzmir Valisi’nden (İZKA Yönetim Kurulu Başkanı) bu hususu “Ankara”da dile getirmesini istemiştir. Kısaca U. Yüce de, Çolakoğlu gibi merkezi yönetimin, KK’nın ve ajansın daha etkin olma yönündeki girişimlerine ilgisizliğini vurgulamıştır.

⁵³ Devlet Denetleme Kurulu (DDK), hazırladığı 830 sayfalık raporu internet sitesinde yayınlamıştır. Ancak raporu, “..., erişimine olanak sağlanacak bilgi ve belgelerin ilk on sayfası için ücret alınmaması, ilk on sayfadan sonra ise sayfa başına 50 Kuruş ücret alınması öngörülmektedir.” hükmü doğrultusunda ücret karşılığında vermektedir. Türkiye’de bölgesel kalkınmada uygulanan BKA Modeli’nin ayrıntılı bir şekilde analiz edildiği bu raporun kısmen erişime açılmasının; kalan kısmının da ücret karşılığında verilmesinin, BKA’ların etkinliğini artırmaya yönelik hazırlanan raporun amacı ile çeliştiği söylenebilir.

SONUÇ

Kapitalist ekonomik sistemde 1929 yılında ortaya çıkan ekonomik kriz (Büyük Bunalım) sonrasında ulusal kalkınma anlayışının yerine bölgesel kalkınma anlayışı gündeme gelmiş; bu yaklaşımı uygulamak üzere de Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA'lar) kurulmuştur. BKA'lar, yerel aktörlerin öncülüğünde bölgesel kalkınmayı hızlandırmak üzere kurulan bir örgüttür. BKA'ların ilk örneği, 1933 yılında ABD'de kurulan Tennessee Vadisi Yönetimi'dir (TVA). Avrupa'da ise, 1950'li yıllardan itibaren kurulmaya başlanmıştır.

Türkiye'de BKA'lar, 5449 sayılı "BKA Yasası"na göre 2006-2009 döneminde 26 tane NUST II bölgesinde kurulmuştur. BKA'ların temel amacı, bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmaktır. Yönetim Kurulu, kalkınma Kurulu, Genel Sekreterlik ve Yatırım Destek Ofisi şeklinde örgütlenmiştir. Yerel aktörlerin işbirliğinde yönetim yaklaşımı ile yönetilmiştir. Başlıca finansman kaynakları, merkezi ve yerel aktörlerin aktardığı ödeneklerdir. Yerel aktörlerin projelerine mali ve teknik destek vermektedir. Başlıca faaliyetleri, bölgesel kalkınmaya yönelik stratejiler geliştirmek ve uygulamaktır.

Çalışmada, Türkiye'deki BKA'lardan İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) Kalkınma Kurulu'nun (KK) etkinliğini artırma girişimleri ortaya konmuştur. Konu, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği ile ele alınmıştır. Analiz sonucunda yapılan tespitler, getirilen öneriler ve çalışmanın literatüre beklenen katkıları şunlardır:

Tespitler:

KK'nın etkinliğini artırma girişimleri, Tablo 2'de özet olarak sunulmuştur.

Tablo 2. İZKA KK'nın Etkinliğini Artırma Girişimlerinin Özeti (2008-2014)

	Toplantı No	KK'nın Etkinliğini Artırma Girişimleri
Çalışma Grupları	4	"Çalışma Yönetmeliği" ile KK'nın görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin sunum yapılmıştır.
	5	Çalışma Grupları oluşturulmuştur.
	6, 13, 15	Çalışma Grupları, faaliyetlerini anlatmışlar.
	12	Çalışma gruplarının daha etkin çalışabilmesi için "stratejik eylem planı" hazırlamaları önerilmiştir.
Çalışma Komitesi	10	KK'nın daha etkin çalışmasını araştırmak üzere Çalışma Komitesi kurulmuştur.
	11	Çalışma Komitesi, önerilerini kurula sunmuştur.
	12	Çalışma Komitesi, ajansın daha etkin çalışmasına yönelik "mevzuat değişikliği" önerilerini kurula sunmuştur.
Proje	9	Geri kalmış yerlerde uygulanacak projelere yapılan % 10 oranındaki pozitif ayrımcılık oranının artırılması önerilmiştir.

	14	Küçük Menderes Havzası'nda tarım sektörüne yönelik uygulanan proje kapsamında geçici ürünler yerine sürekli ürünlerin desteklenmesi; projenin hayvancılık sektörünü de içermesi gerektiği belirtilmiştir.
Genel	7	KK üyelerinin ve vatandaşların kent kalkınmasına yönelik görüş ve önerilerini dile getirdiği bir "web sitesi" kurulmuştur.
	8	Üyelerin kurulda dile getirdiği görüşler, bir kitapçıkta toplanmıştır.
	9	KK'nın daha etkin çalışması konusu görüşülmüştür.
	15	KK'nın "meclis"e dönüşmesi ve performans değerlendirmesinin yapılması temenni edilmiştir.
	19, 20	KK'nın daha etkin olma yönündeki çabalarına Kalkınma Bakanlığı'nın ilgisizliği dile getirilmiştir.

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

Tablo 2'ye göre, İZKA KK etkinliğini artırma faaliyetlerini 2008-2014 döneminde dört "eksen"de yürütmüştür. Bu eksenler şunlardır: Çalışma grupları, çalışma komitesi, proje ve genel.

Kalkınma Kurulu (KK), daha etkin olabilmek için "çalışma grupları" ve "çalışma komitesi" kurmuştur. Çalışma grupları ve Çalışma Komitesi, kurulun; dolayısıyla da ajansın etkinliğini artırmaya ve bir "dinamik yapı"ya kavuşmaya yönelik incelemeler yapmışlar; öneriler geliştirmişler ve bunları kurula sunmuşlar. Çalışma Komitesi, önerilerini geliştirirken diğer ajanslarla da işbirliği yaparak onların kurul üyelerinin görüşlerinden yararlanmışlar. Komitenin çalışmaları ayrıca, Kalkınma Bakanlığı'na (KB) da gönderilmiştir. Ancak KB, konuya yeterince "ilgi" göstermemiştir.

Proje kapsamında ise, bölge içi gelişmişlik farkını azaltmak üzere taşrada uygulanacak projeler tanınan % 10 oranındaki pozitif ayrımcılığın artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca Küçük Menderes Havzası'nda gerçekleştirilecek projelere yeni destek türleri önermiştir.

Kurul, daha etkin olma konusunda "genel" olarak da bir web sitesi kurmuş; üyelerinin kurulda dile getirdiği görüşleri, bir kitapçıkta toplamıştır.

Öneriler:

- İZKA KK'nın daha etkin olmaya yönelik girişimleri, diğer ajanslar tarafından örnek alınmalıdır.
- KK'nın, dolayısıyla BKA'ların etkinliği, yerel kalkınmaya ayrılan kamu kaynaklarının etkinliği bakımından da önemlidir.
- Merkezi yönetim, KK'nın daha etkin olma hususundaki önerilerine, BKA modelinin etkinliğini artırmak için "ilgi" göstermelidir.

Araştırmanın Literatüre Beklenen Katkıları:

- KK'nın etkinliğini artırmaya yönelik girişimlerinin incelendiği bu çalışmanın, Türkçe literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.
- Konu, çalışmada geliştirilen “kriter”ler ve “yöntem” çerçevesinde KK'nın faaliyetleri ve üyelerin görüşleri doğrultusunda ele alınmıştır. Söz konusu kriterlerin ve yöntemin, bu konudaki çalışmalara “temel” olması ve daha da geliştirilmesi beklenmektedir.

Sonuç olarak; İZKA KK, “daha etkin olma”yı bir “ihtiyaç” olarak görmüş, bunu “misyon” olarak kabul etmiş, bu konuda önemli çalışmalar yapmış ve öneriler geliştirmiştir. Çalışmalar kapsamında kendini, ajansı, KB'yi ve yasayı sorgulamış; öneriler getirmiş; önerilerinin üst makamlarca (DPT ve KB) dikkate alınıp alınmadığını takip etmiştir. Bunlar, daha etkin olmaya yönelik önemli çabalardır. Ancak İZKA Genel Sekreteri E. Can, 12. (08/12/2011) toplantıda (ss. 40-42), “*Şimdi bazen bakıyoruz biz İZKA'ya, çalışmalarını eleştiriyoruz. Kimi eleştiriyoruz ya biz kendimizi eleştiriyoruz. Çünkü İZKA sizsiniz. Yani İZKA başka bir yerde bir şey, kalkınma kurulu başka bir şey. Hayır, İZKA'nın içinde kalkınma kurulu da var. ...*” sözleri ile üyelerin “eleştiri”lerine “tepki” göstermiştir. Genel Sekreterin; üyelerin, kurulun ve ajansın daha etkin olması için yaptığı “eleştiri”lere bu şekilde tepki göstermesi, bir kurumsal yapının kendini geliştirmesine ve etkinliğini artırmasına ne ölçüde katkıda bulunabilir?

KAYNAKÇA

- AKPINAR, Rasim (2010), “Türkiye’de Kalkınma Ajanslarınca Hazırlanan Bölge Planlarına Dair Bir Kritik: İZKA’nın İzmir Bölge Planı (2010-2013) Örneği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (4), ss. 7-18.
- ARSLAN, Erdal (2010), “Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları”, *Kamu-İş*, 11 (3), ss. 85-108.
- AYDOĞDU, Çağkan (2010), *Kalkınma Ajansları ve Toplumsal Sermaye İlişkilerinde Stratejik Yaklaşım*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- BURAK, Mesut B. (2011), *Kalkınma Ajanslarının Bölge Planlama Sürecindeki Yeri, İzmir Kalkınma Ajansı 2010-2013 İzmir Bölge Planı Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- ÇELİK, Fatih (2015), *Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yeniliklere Katkıları: Teori, Deneyimler ve Türkiye Uygulamalarının Değerlendirilmesi*,

- Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- ÇKA (Çukurova Kalkınma Ajansı, 2011), *Mali Destek Programları Değerlendirme Raporu*, 133 s.
- DDK (Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, 2014), *Türkiye'nin Kalkınma Ajansları Uygulamasının Değerlendirilmesi*, 830 s.
- DİNLER, Zeynel (2008), *Bölgesel İktisat*, Bursa: Ekin Yayını, 449 s.
- DULUPÇU, Murat Ali (2006), "Bölgesel Politikalar Kopyalanabilir mi? Bölgeselleşme Karşısında Yeni Bölgeselcilik", *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, Ankara, ss. 233-255.
- ECERAL, Tanyel Özelçi (2005), "Bölgesel/Yerel Ekonomik Kalkınma Kuramlarının Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimleri", *Ekonomik Yaklaşım*, 16 (55), ss. 89-106.
- ELDENİZ, Feyza (2011), *The Assessment Of Institutional Performance in Izmir Development Agency*, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ERAYDIN, Ayda (2004), "Bölgesel Kalkınma Kavram, Kuram ve Politikalarında Yaşanan Değişimler", *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, Denizli, ss. 126-146.
- ERAYDIN, Ayda (2007), "Politikalardan Süreç Tasarımına: Yeni Bölgesel Politikalar ve Yönetişim Modelleri", *2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, İzmir, ss. 5-23.
- ERSAYIN, Zeynep (2012), *Kamu Müdahalelerinde Katkısalılığın Değerlendirilmesi: Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları KOBİ Destekleri Örneği*, DPT Uzmanlık Tezi, 181 s.
- EURADA (1999), *Creation, Development and Management of RDAs. Does it have to be so difficult?*, <http://www.eurada.org/files/RDA/Creation%20development%20and%20management%20of%20RDA.pdf>, 169 p. (Erişim Tarihi: 12.07.2014)
- GÜNAYDIN, Davuthan (2013a), "Bölgesel Kalkınma Sürecine Kümelenmeler: TR31 İzmir Bölgesi Örneği", *International Anatolia Akademik Online Journal*, 1 (2), ss. 11-47.
- GÜNAYDIN, Davuthan (2013b), "Türkiye'de Bölgeler Arası Gelişmişlik Farkların Giderilmesinde Kalkınma Ajanslarının Yeri: İZKA Mali Destek Programları Örneği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (1), ss. 73-101.
- HAŞAR, Emin Ç. ve İNELER, Filiz M. (2011), "İzmir Kümelenme Stratejisi Deneyimi ve Kümelenmenin Yönetimi", *5. Bölgesel Kalkınma ve*

Yönetişim Sempozyumu, Ankara, ss. 253-272.

- İÇEN, A. (2012), *Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kırsal Kalkınmadaki Rolü: İzmir Kalkınma Ajansı Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İZKA (İzmir Kalkınma Ajansı), Kalkınma Kurulu Toplantı (18/12/2008-10/04/2014) Tutanakları.
- İZKA Kalkınma Kurulu Toplantısı (18/12/2008-10/04/2014) Sonuç Bildirgeleri.
- İZKA Kalkınma Kurulu Toplantısı (07/09/2011, 08/12/2011, 15/03/2012, 07/06/2012, 20/09/2012, 26/09/2013, 26/12/2013, 10/04/2014) Karar Özetleri.
- İZKA (2010), *İzmir Bölge Planı 2010-2013*, 161 s.
- İZKA (2011), *İZKA Etki Analizi Araştırması*, 117 s.
- İZKA (2012a), *İzmir Bölgesel Ar-Ge ve Yenilik Kapasitesi Analizi*, 123 s.
- İZKA (2012b), *İzmir'de Ar-Ge ve Yenilik Ekosisteminin Mevcut Durumu*, 52 s.
- İZKA (2012c), *2011 Faaliyet Raporu*, 114 s.
- İZKA (2012d), *İzmir Bölgesel Yenilik Stratejisi*, 110 s.
- KARASU, Koray (2009), "Yerelleşme Söylemi ve Bölge Kalkınma Ajansları", *Memleket Siyaset Yönetim*, 4 (11), ss. 1-43.
- KAYASÜ, Serap, PINARCIOĞLU, M., YAŞAR, S. S. ve DERE, S. (2003), *Yerel/Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları*, İstanbul: İTO Yayını, 148 s.
- KAYASÜ, Serap ve YAŞAR, Suna S. (2006), "Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Kalkınma Politikaları: Yasal ve Kurumsal Dönüşümler", *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, Ankara, ss. 199-213.
- KÖSE, Seyit ve KONUR, Fatih (2011), "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Farkların Azaltılmasındaki Rolü ve Etkinliği: Ülke Deneyimlerinin Karşılaştırılması", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (1), ss. 95-137.
- MEYDAN, M. Caner (2014), *Kalkınma Ajansları Desteklerinin Değerlendirilmesi: Karşıt Durum Etki Değerlendirme Örneği*, Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, 238 s.
- MÜFTÜOĞLU, Berna Güler (2012), "Türkiye'de Yeni Emek Denetim ve Kontrol Alanı: Kalkınma Ajansları", *Çalışma ve Toplum*, 33 (2), ss. 95-116.
- ÖZDEMİR, S. Yaşar ve İNELER, Filiz M. (2009), "Kümelenme, Bölgesel Kalkınma ve Kalkınma Ajansları",

http://www.izmiryenilik.org/phocadownloadpap/kumelenme_izka_bolgebilimi_ozdemir_ineler.pdf, 13 s. (Erişim Tarihi: 12.07.2013)

PINAR, Abuzer (2014), *Karacadağ Kalkınma Ajansı Etki Analizi Raporu*, 57 s.

TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneđi, 2008), *Türkiye'de Bölgesel Farklar ve Politikalar*, Yayın No. TÜSİAD-T/2008-09/471, 134 s.

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yay., Ankara, 448 s.

5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun.